

βροχή ἤρχισε νὰ μαστίζη τὴν στέγην καὶ τὰ παράθυρα.

Ὁ Λουῆς ἀνεπήδησεν ἐπάνω καὶ ἡ ὄψις του ἔλαβε τέφρας χρῶμα.

— Δὲν τὸ ἀκουσες, γυναῖκα;

Ἐκλονήθη ὡς ἔμπληκτος κ' ἐσκόνταψεν, ἀλλὰ πρὶν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀδέλην, αὕτη εἶχε πέσῃ λιπόθυμος,

Πάραντα διπλῇ ἀστραπῇ ἔλαμψε διελθοῦσα πλησίον μου κ' ἐχόρευσε φοβερόν χορόν ἐπάνω εἰς τὸ ἀργυροῦν περιδέραιον. Ῥῖγος τρόμου

κατέλαβε τὰ μέλη μου τὰ ῥωμαλέα. Ἡ πίπα μου ἔπεσε κ' ἐθραύσθη εἰς τὸ ἔδαφος. Τότε ἡ τρομακτικὴ ἐκείνη φωνὴ καὶ πάλιν ἤκούσθη.

— Κλοῦ-λο! Κλοῦ-λο!

Θὰ ἠδυνάμην νὰ ὀρκισθῶ ὅτι ἤκουσα πράγματι τὴν κραυγὴν ταύτην, καὶ ἅμα νέα ἐπιφορὰ βροχῆς ἤρχισε νὰ πλήττῃ τὰ παραθυρόφυλλα, τὸ ὥρολόγιον ἐσήμανε τὴν δεκάτην.

Ἦτο ἡ ἐπέτειος, ἡμέρα καὶ ὥρα, τῆς συμφορᾶς.

Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

(ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ)

Ὁ Δημήτριος Βικέλας ἦτο ὁ διεθνέστερος τῶν Ἑλλήνων καὶ συγχρόνως ὁ κατ' ἐξοχὴν πατριώτης. Πῶς κατώρθωνε νὰ συμβιβάζῃ τὰς δύο ἀντιθέτους αὐτὰς ιδιότητας, μόνον ὅσοι ἐγνώριζον τὸν συμβιβαστικὸν χαρακτήρα του ἠδύναντο νὰ τὸ ἐννοήσουν. Ἐξῆσε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς του, 42 ὁλόκληρα ἔτη, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅμως οὔτε μίαν στιγμὴν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Δι' αὐτὸ ὅταν, πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν, τὸν ἐγνώρισα ἐγκατεστημένον εἰς Παρισίους, ἐνόμισα ὅτι εὐρισκόμην εἰς τὰς Ἀθήνας· οὔτε τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον οὔτε ἡ Ἑλληνικὴ Πρεσβεία μοῦ ἐνθύμισαν τόσον τὴν πατρίδα μου ὅσον ἡ οἰκία τοῦ Βικέλα, μέσα στὴν καρδιὰ τῶν Παρισίων, εἰς τὴν ὁδὸν Βαβυλῶνος.

Δὲν ἔχρειάζετο νὰ σχετισθῇ κανεὶς πολὺν καιρὸν τὸν Βικέλαν διὰ νὰ αἰσθανθῇ βαθύτατα τὴν ἐκτίμησιν ποῦ ἐμπνέει ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος καὶ τὸν σεβασμὸν ποῦ ἐπιβάλλει ἡ ὑπερβασις αὐτοῦ. Διότι οὐδέποτε ἤρκεϊτο εἰς τὸ καθῆκον· ἤθελε πάντοτε νὰ κάμνῃ κατὰ περισσότερον τοῦ καθήκοντος, καὶ τὸ κατὰ αὐτὸ ἦτο συχνάκις πάρα πολὺ. Τὰ καθήκοντα τοῦ συμπατριώτου ἐν τῇ ξένῃ τὰ εἶχεν ἀναγάγει εἰς χρεὴ πατρὸς, καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀπλοῦ πολίτου εἰς χρεὴ ἀρμοδίων· διότι ἡ παροιμιώδης ἀφιλοκέρδειά του τὸν ὤθει πρὸς ζῆλον ἀκα-

τάσχετον. Τὸ πρῶτον ὁμολογοῦν ὅλοι ὅσοι ἔτυχε νὰ σπουδάζουν εἰς Παρισίους κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτοῦ διαμονῆς του· διὰ τὸ δεύτερον δύναται νὰ μαρτυρήσῃ ὁ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν σποιδῶν σύλλογος, τοῦ ὁποίου ἐ χρημάτισεν ἐνεργότατον μέλος ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. Καὶ, πρὸς εὐδόωσιν παντοίων ἐθνωφελῶν σκοπῶν, δὲν συνετέλει μόνον ἡ ἀδιάπτωτος δρᾶσις του καὶ οἱ μόχθοι, τοὺς ὁποίους πράγματι κατέβαλλεν, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ μελίχιον τοῦ χαρακτήρος του, ἡ ἐπιδίωξις σχέσεων χρησίμων καὶ ἐπὶ πλέον ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἡθους. Πόσοι ξένοι ἠγάπησαν τὴν Ἑλλάδα, διότι ἠγάπησαν τὸν Βικέλαν!

*
* *

Ὅταν, κατὰ τὸ 1896, ἐγκατεστάθῃ ὀριστικῶς εἰς Ἀθήνας (ὑστερον ἀπὸ σκληρὰν τῆς τύχης δοκιμασίαν, τὴν ὁποίαν ἀγογγύστως εἶχεν ὑπομείνει) ἤρχισε νὰ σκέπτεται τὴν πραγματικῶν διαφορῶν κοινωφελῶν σχεδίων, τὰ ὁποῖα μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ὠνειροπόλει.

Τὰ σχέδια ἐκεῖνα ἦσαν πολλὰ καὶ ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ νὰ συμπηχθοῦν εἰς ἓν καὶ μόνον διὰ ν' ἀποβῶν οὕτω ἀποτελεσματικώτερα. Καὶ ἀπεφάσισε τότε τὴν ἴδρυσιν τοῦ **Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων**, ὁρθότατα φρονῶν ὅτι μόνον διὰ τῆς βαθιμαίας

μορφώσεως τοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ σύλλογος οὗτος σκοπεῖται, θὰ δυνηθῇ μίαν ἡμέραν τὸ ἔθνος νὰ ὀρθοποδήσῃ. Καὶ ἐπειδὴ, ὡς πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ αὐτῆν, συνέπεσε μὲ τὸν κ. Δροσίνην, ὅστις μὲ τὸν ἴδιον σκοπὸν εἶχε προηγουμένως ἀρχίσει τὴν ἐκδοσιν τῆς *Ἑθνικῆς Ἀγωγῆς*, ἐζήτησε τὴν συνεργασίαν του. Καὶ τὸ οἰκοδόμημα ἠγέρθη, στηριχθὲν ἐπὶ τῶν δύο ἐκείνων στύλων, τοῦ ἐνὸς ἀντιπροσωπεύοντος τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τοῦ ἄλλου τὴν θέλησιν.

Εἶνε ἀναμφίβολον ὅτι ἐν τῶν καταφανεστέρων σημείων τῆς ἐν γένει δράσεως τοῦ Βικέλα εἶνε ἡ ἰδρυσις τοῦ συλλόγου αὐτοῦ. Τί κατώρθωσεν οὗτος ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του κατὰ τὸ 1899 μέχρι σήμερον, δηλαδὴ ἐπὶ ἑννέα μόνον ἔτη, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ εἰπωμεν. Χιλιάδες ἐπὶ χιλιάδων βιβλίων διεσπάρησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἰς χεῖρας πλουσίων, πτωχῶν, μαθητῶν, ἐργατῶν, εἰς νοσοκομεῖα, εἰς φυλακὰς, καὶ διέδωκαν τὰς ὠφελίμους γνώσεις τοῦ ἐγκλείουν εἰς τὰς πυκνοτυπωμένας σελίδας των, καὶ ἐνθαρρύνουν καὶ ὀδηγοῦν καὶ ἀνεπαισθήτως διδάσκουν.

Αὐτὸ καὶ μόνον θὰ ἤρκει διὰ νὰ καταστήσῃ ἀνεξάλειπτον τὴν μνήμην τοῦ Βικέλα καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀφήσει ὀπισθὲν του καὶ τόσας ἄλλας φωτεινὰς γραμμάς.

* *

Δὲν δύναμαι βέβαια νὰ μαντεύσω τί θ' ἀποφανθῇ τὸ μέλλον περὶ τῶν μεταφράσεων τῶν δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ, εἶνε ὅμως πανθομολογούμενον ὅτι, χωρὶς τὸν Βικέλαν, ὁ μέγας ἄγγλος δραματογράφος θὰ ἦτο ἐντελῶς ἢ τοῦλάχιστον σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τὸ πολὺ κοινόν· καὶ διὰ τὸ πολὺ κοινὸν ἐφρόντιζε πάντοτε μὲ ἀληθὲς ἐνδιαφέρον ὁ Βικέλας. Εἴτε χάρις εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς γλώσσης, μὲ τὴν ὁποίαν ἀπέδωκε τὰς ἰδέας τοῦ ποιητοῦ, εἴτε χάρις εἰς τὴν ἀπλότητα τοῦ ὅφους, μὲ τὸ ὁποῖον διευτύπωσε τὰς ἐννοίας τοι, εἶνε πέραν πάσης ἀντιρρήσεως ὅτι ὁ Σαίξπηρ, ἐξ ὅλων τῶν μεγάλων ποιητῶν, κατέστη ὁ προσιτώτερος εἰς ὅλους μας. Καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ εἶνε τὸσον ἀπλοῦς ἀφοῦ εἶνε τὸσον μέγας. Ἐξ ἄλλου, ὅτι ἀνωτέρω ἀνέφερα περὶ τῆς συνυπάρξεως ἐν τῷ Βικέλα δύο χαρακτῆρων, τοῦ διεθνοῦς ἀφ' ἐνὸς καὶ τοῦ ἄκρως πατριωτικοῦ ἀφ' ἑτέρου, ἐκδηλοῦται ἐμφανέστατα εἰς

τὰς μεταφράσεις αὐτὰς τῶν σαιξπηρείων δραμάτων : ὁ ποιητὴς μένει τέλειος ἄγγλος, ἐνῶ τὰ δράματά του ἔγειναι τελείως ἑλληνικά· ὑπάρχουν μάλιστα στίχοι καὶ σκηναὶ ὁλόκληροι, ποῦ νομίζει κανεὶς ὅτι ἐγράφησαν ἑλληνιστὶ καὶ εἰς τὸ πρωτότυπον. Ὅπως δὴποτε, ἂν ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ φιλολογία φυλάξῃ μὲ κάποιαν στοργὴν μερικὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Βικέλα, ὠρισμένως ὅμως μὲ περισσοτέραν στοργὴν θὰ ἐπιδεικνύῃ τὰς μεταφράσεις του αὐτὰς.

* *

Οἱ *Στίχοι* του, ἐκδοθέντες τῷ 1862, εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ ποῦ ὠργιάζεν ὁ ψευδορομαντισμός, ὅχι μόνον εἶνε ἀπηλλαγμένοι ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ προσιμώτατα φαίνονται εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν ἐβάδισεν ἡ σύγχρονος τέχνη. Τὸ αἶσθημα καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ὑποτάσσονται εἰς τὴν λογικὴν καὶ ὁ ρυθμὸς εἰς τὴν χάριν τῆς ἀπλότητος.

Ἡ ἰδιοφυΐα ὅμως τοῦ Βικέλα, ὅση δὴποτε καὶ ἂν ἦτο, φαίνεται κλίνουσα μᾶλλον εἰς τὴν πεζογραφίαν. Ὁ *Λουκῆς Λάρας*, ἐκδοθεὶς τῷ 1879, ἔκαμε σχεδὸν νὰ λησμονηθοῦν οἱ στίχοι του καὶ ἐσημείωσε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν νεωτέρων ἑλληνικῶν γραμμάτων· διότι ὁλόκληρος ἡ ψυχὴ τοῦ Βικέλα, μὲ τὰ προτερήματα καὶ τὰς ἀδυναμίας της, ἀπεικονίζεται τὸσον ζωηρῶς, ὥστε πολλοὶ ἐπίστευσαν καὶ πιστεύουν ἀκόμη τὸν συγγραφέα του Χιον, συμπατριώτην τοῦ ἥρωός του, ἐνῶ ὁ Βικέλας ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑρμούπολιν καὶ ἦτο Μακεδὼν τὴν καταγωγὴν.

Μεταξὺ τῶν *Διηγημάτων* του, ἐκδοθέντων τῷ 1887, τὴν καλλιτέραν ἴσως θέσιν κατέχουν ὁ *Φίλιππος Μάρθας*, τὸν ὁποῖον καὶ ὁ ἴδιος ἐπροτίμα, καὶ ὁ *Παπᾶ Νάρκισσος*. Ὁ πρῶτος μάλιστα συνδέεται κάπως καὶ μὲ τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου Γκιζι, διότι ηὐτύχησε νὰ εἰκονογραφηθῇ ὑπ' ἐκείνου. Λόγου δὲ τυχόντος, ἀναφέρομεν ὅτι τὰ πολῦτιμα πρωτότυπα τῶν εἰκονογραφιῶν του, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βικέλα, παρεδόθησαν κατ' ἐντολὴν του εἰς τὴν Ἑθνικὴν Πινακοθήκην.

* *

Θὰ ἐξέκλινα τοῦ σκοποῦ μου ἔὰν καὶ μόνον ἀπηρίθμουν τὴν σειρὰν ὅλων τῶν ἔργων του

Ἡδέλησα νὰ κάμω ἀπλὴν σκιαγραφίαν τοῦ ἀνδρὸς, τὸν ὁποῖον, ἂν καὶ προβεβηκότα ἦδη, προῶρως ὅμως ἐχάσαμεν καὶ λέγω προῶρως, διότι, εἰς οἰανδήποτε ἡλικίαν, ὁ θάνατος τῶν χρησίμων ἀνδρῶν εἶνε πάντοτε πρόωρος. Ὁ Βικέλας θὰ ἦτο χρήσιμος διὰ πολλὰ ἔτη ἀκόμη εἰς τόπον καὶ εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀφιλοκέρδεια εἶνε τὸ σπανιότερον τῶν νομισμάτων.

Ὁ Βικέλας—καὶ θὰ ἐκανχᾶτο δι' αὐτὸ—ὡς ἄνθρωπος ἦτο ἀνώτερος τοῦ συγγραφέως· ἀκριβῶς δὴλα δὴ τὸ ἀντίθετον ἀφ' ὅ,τι παρατηρεῖται συνήθως εἰς τοὺς συγγραφεῖς. Προσηνὴς, ἄνθρωπος τοῦ κόσμου ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, εὐρίσκετο παντοῦ ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο ἀναγκαῖα ἢ καὶ ἀπλῶς εὐχάριστος ἡ παρουσία του καὶ ἠρέσκετο ἐν τῇ μετριοφροσύνῃ του νὰ ἐμπνέῃ μᾶλλον ἀγάπην παρὰ ἐκτίμησιν. Εἰς αὐτὸ ὅμως συνετέλει ὅχι ὀλίγον καὶ ἡ παροιμιώδης αἰσιοδοξία του· ὅλα τὰ εὕρισκε καλὰ καὶ ὅλους καλοὺς. Προσεπᾶθει νὰ ὑποχρεώῃ ὅλους, νὰ φαίνεται εἰς ὅλους ὁποῖος πράγματι ἦτο, ἀγαθός, φιλόφρων, ἀνεξίκακος. Ἐπὶ πλεόν, ὅταν ἐνόμιζεν ὅτι πρὸς ἓνα, ἐθνωφελῇ ἢ κοινωφελῇ πάντοτε, σκοπὸν θὰ συνετέλει καὶ ἡ ἐργασία

ἄλλων, ἥνοιγε τὴν καρδίαν του μὲ τὴν παιδικὴν ἀφέλειαν τοῦ τὸν ἐχαρκτήριζε, καὶ εἰς ἓν γεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τούτῳ ἔδιδεν, εἰς μίαν ἐσπερίδα, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τούτῳ διωργάνωνε, συνηργάζετο διὰ τὸν σκοπὸν του, προσπαθῶν νὰ καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων ὄχι ἀγγραφίαν ἀλλὰ διασκέδασιν.

*
**

Ἐὰν δὲν ἐπῆρχετο, σχεδὸν ἀπότομος ὁ θάνατος, ὁ Βικέλας θὰ μᾶς ἄφινε τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς του, ζωῆς παραδειγματικῆς, μεστῆς διδαγμάτων εἰς τὰ *Ἀπομνημονεύματα* του, τὰ ὁποῖα ἐσχάτως εἶχεν ἀρχίσει νὰ γράφῃ. Δυστυχῶς ἡ ἀφήγησίς των σταματᾷ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ γάμου του· εὐτυχῶς ὅμως τὰ καταληφθέντα αὐτὰ χειρόγραφα πρόκειται νὰ ἐκδοθῶν ὑπὸ τοῦ *Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων*, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ ἐδώρησε.

Καὶ δὲν εἶνε ζήτημα ὅτι βίος του, ἔστω καὶ μόνον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θὰ εἶνε ἐν τῶν ὠφελιμωτέρων βιβλίων καὶ τῶν μᾶλλον συντελεστικῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

FRÉDÉRIC MISTRAL

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΣΤΗ

«Δεματάδισες, μαζῶξτε, μαζῶξτε, τὰ στάχυα. Μὴ σᾶς νοιάζει γιὰ μένα. Τὸ μεστωμένο καὶ σκαστὸ σιτάρι, ξεσποριάζεται στὸ καλοκαιριάτικο ἀγέρι.

Δεματάδισες μὴν ἀφίνετε στὰ πουλάκια καὶ στὰ μυρμήγκια, τὸ σιτάρι, ποὺ μᾶς στέρνει ὁ Θεός»

Ὁ γέρω θεριστής, μὲ τὰ μέλη ξαπλωμένα στὴ ξερὴ χεροβολιὰ, κατάχλωμος καὶ ματωμένος ὑψώνοντας τὸ ἡλιοκαμμένο μπράτσο του, ἔτσι μιλοῦσε στὲς δεματάδισες.

Ἀραδειασμένοι ὁλόγυρά του, μὲ τὰ δρεπάνια στὰ χέρια, οἱ ἀποδέλοιποι θεριστάδες ἀκουγαν κλαίγοντας.

Ἡ κορασὶς, κ' ἡ γυναῖκες, κ' οἱ σταχωτῆδες, καὶ τὰ παιδιά κρεμασμένα ἀπὸ τὴ ποδιά τῆς μάνας τους, ξεσκίζοντας τὰ στήθειά τους, μὲ φωνὲς καὶ μοιρολόγια ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα. Γιατὶ μιὰ στιγμὴ πρωτύτερα, ἅπανον στὴν ἀνάβρα τοῦ σπρωξιδιοῦ, στὴν ὀρμὴ τῆς δουλειᾶς, στὸ μεγάλο ζῆλο, ποὺ παρέσερνε τοὺς ἄντρες, στὸ κόψιμο τῶν σταχυῶν· ὁ θέρος εἶχε βαφτῇ μὲ τὸ αἷμα τοῦ ἀρχηγοῦ.

Τὰ δρεπάνια δουλεύανε καλά· ὁ γέρος ὀδηγοῦσε τὸ πλῆθος. Τὸ λιοπῦρι ἀνάβραζε τὸ αἷμα στὲς φλέβες τους, ὅσο πάγαινε καὶ πειὸ πολὺ· κ' ἡ ἀμᾶλλες μπροστὰ στὰ λεπίδια, ἡ ἀμᾶλλες πλήθιες πέφτανε τρίζοντας.